Природа і специфіка впливу комплексів факторів на актуалізацію англійського висловлення-співчуття

М. А. Куценко

Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації

Paper received 31.08.17; Accepted for publication 05.09.17.

Анотація. У статті на підставі прагматичного навантаження проаналізовано природу та особливості вживання англомовними комунікантами лінгвальних і паралінгвальних засобів у вираженні свого емоційного стану під час актуалізації висловлення-співчуття. Обґрунтовано узагальнену схему стохастичної взаємодії комплексів комунікативних факторів в актуалізації висловлення-співчуття. Показано необхідність урахування найбільш загальних закономірностей стохастичної взаємодії цих комплексів при виконанні експериментально-фонетичних досліджень.

Ключові слова: *висловлення-співчуття, лінгвальні та паралінгвальні засоби, комплексна взаємодія.*

Емоції як об'єкт лінгвістичних досліджень уже довгий час викликають інтерес у дослідників (Ш. Баллі [0], Е. Сепір [0] та ін.) [0, с. 13; 0, с. 88-89; 0, с. 25]. Проте історично склалося так, що під час вивчення емоцій вони вважалися неважливими у контексті мовлення, оскільки переважно розглядалася його когнітивна складова [0, с. 13-14].

Звернення уваги до емотивної складової мовлення прийнято відносити до початку 80-х років минулого століття, коли було з'ясовано її присутність на всіх рівнях мови за рахунок тісного взаємозв'язку когніції та емоції, внаслідок того, що людина є живим організмом, невід'ємним від них [0, с. 88; 0, с. 3-4]. Завдяки цьому, було здійснено крок до розгляду емоцій як об'єкта лінгвістичних досліджень та їхнього впливу на мовне вираження почуттів, оскільки емоції безпосередньо проявляються у мові, рухах, міміці та голосі [0, с. 88]. Сучасне вивчення емоційного компоненту мовлення характеризується різноплановістю і залежить не від теоретичної орієнтації самих дослідників (когнітивної, психоаналітичної тощо), а від «складової» мовлення, що розглядається (особливості звучання голосу, інтонації, мовних засобів вираження емоцій, смислового складу висловлення / тексту тощо) [0, с. 96].

Особливий інтерес у дослідників викликала просодична специфіка вираження емоцій, яка пов'язана з накопиченням наукових фактів, що підтверджують вираження не лише окремих емоційних станів, а й наявність сталих індивідуальних особливостей у просодичних характеристиках мовлення [там само, с. 98]. При цьому з'ясувалось, що просодичне і невербальне вираження емоцій часто визначається неконвенційним та спільним у представників різних культур [0, с. 98]. Це підтверджується дослідженнями Робіна Едельстейна та Філіпа Шейвера [0, с. 194-195], які доводять, що існують емоції і емоційні стани та їхнє мовне вираження, яке є спільним для різних культур. Численні результати аудитивного аналізу засвідчили, що загальний напрямок руху висоти тону в інтонаційному контурі сприяє розрізненню позитивних і негативних емоцій та емоцій різної модальності. Так, аудитори зазвичай пов'язують зниження висоти тону з приємними емоціями, а її підвищення зі здивуванням та страхом [0, с. 98; 0, с. 80-82; 0, с. 3-4; 0, с. 31-32]. Існує також думка проте, що пересічні носії англійської мови на підставі опису емоцій мовними засобами можуть дуже точно розуміти психологію співрозмовника [0, с. 80].

Подальші дослідження мовного вираження співчуття [0, с. 6; 0, с. 133] дозволили з'ясувати, що в ментальному уявленні тексту реципієнтом виокремлюються принципово два відмінні емоційні явища, які відповідають емотивності і об'єкта, і способу вираження. Таким чином, стало зрозумілим, що, з одного боку, емоції, у вигляді емотем складають зміст тексту, а, з іншого, формують набір прагматичних стратегій його автора. Тут слід згадати, що в лінгвістиці прийнято термінологічно розмежовувати лексику емоцій та емотивну лексику. Такий розподіл лексики на два класи зумовлений функціональними розбіжностями між ними, де лексика емоцій виконує функцію об'єктивації емоцій у мові (номінативна функція), а емоційна лексика, у свою чергу, використовується для вираження емоцій мовця та емоційної оцінки об'єкта мовлення (експресивна і прагматична функції) [0, с. 177]. Зазвичай, у письмовій комунікації для опису емоцій співчуття використовуються лексичні одиниці, які описово передають емоційний стан мовця. До таких одиниць прийнято відносити: 1) прикметники (*засмучений, задумливий, пригнічений* тощо); 2) іменники на позначення емоцій або їх фізіологічних проявів (*пригніченість, понурення голови, кивання головою* тощо); 3) дієслова (*жаліти, підбадьорювати, заспокоювати* тощо). При цьому вираження емоцій у письмовій комунікації досягається за допомогою лексики, кінем або просодії, використанням емотивів та стилістичних засобів (напр., порівняння) [0, с. 179-180]. У свою чергу, було встановлено, що первинна семіотична система переважає вторинну (вербальну) за ступенем надійності, швидкості, прямоти, рівнем щирості та сили вираження, а також за адекватністю їх декодування отримувачем повідомлення, оскільки мова є «біднішою» ніж дійсність, а її семантичний простір не повністю охоплює явища дійсності [0, с. 14-15; 0, с. 204].

Проте сучасна наука [0; 0; 0], розглядаючи емоції як провідні фактори продукування мовлення, не обмежується лише цим, а виходить зі стохастичної взаємодії ряду таких факторів та їх відповідних комплексів, як ситуація спілкування, прагматична спрямованість, лінгвальні та паралінгвальні засоби тощо. Ця взаємодія розгортається у свідомості мовця за законами саморозвитку нерівноважних відкритих систем.

Тим не менш в обсязі фонетичних досліджень [0; 0; 0; 0; 0; 0; 0; 0; 0], спрямованих на вивчення впливу сукупності факторів на формування змісту та звукової матеріалізації багатьох різновидів англійських висловлень, здебільшого звертається увага на лінгвістичні фактори та засоби всіх рівнів мови.

Типовими об'єктами такого розгляду були: 1) специфіка впливу соціальних факторів на взаємодію лінгвальних і паралінгвальних засобів реалізації прагмати-

 ©M. A. Kutsenko 2017

чного спрямування комерційних телерекламних текстів [0, с. 26-42]; 2) вплив психофізіологічних та культурних груп чинників на особливості механізмів вимови і сприйняття висловлень-невдоволень [0, с. 40-57]; 3) роль та індивідуальна зумовленість просодичних засобів актуалізації висловлень-захоплень [0, с. 30-44]; 4) сутність механізму взаємодії просодичних і лексико-граматичних засобів забезпечення зв'язності тексту англійської прозової байки [0, с. 38-46]; 5) вплив провідних соціо-прагматичних чинників на просодію англійських прислів'їв [0, с. 56-67]; 6) роль паралінгвістичних засобів в актуалізації смислу висловлення [0, с. 135-139]; 7) взаємодія засобів різних рівнів в актуалізації смислу висловлювання [там само, с. 153-162]; 8) взаємодія фонетичних засобів із засобами інших рівнів мови [0, с. 26-35]; 9) мовні засоби забезпечення зв'язності байки [0, с. 25-31]; 10) системні аспекти функціонування мовних засобів в актуалізації фольклорних текстів малої форми [0, с. 28-33] та ін.

Проте сучасне глобальне концептуальне бачення (див., напр., П. Бак [0], Д. Чалмерс [0], Р. Пенроуз [0]) базується у своїй основі на стохастичних сентенціях розгляду когнітивних механізмів мислення та породження мовлення комунікантами, а також твердженні, що на зазначені процеси в умовах саморозвитку хаосу мислення здатні здійснювати вплив будь-які чинники, що виникають у соціокультурному просторі кожної конкретно взятої комунікації.

Тому природно, що **метою** започаткованого у даній праці теоретичного пошуку є поглиблення наукових уявлень щодо природи та специфіки впливу комплексів комунікативних факторів на актуалізацію висловлення-співчуття.

Нагадаємо, що для безпосереднього з'ясування чинників, здатних впливати на вибір мовних засобів вираження емоцій взагалі та співчуття зокрема, звертається увага на «нелінгвістичні» впливи [0, с. 101-102].

У зазначеній праці виокремлюється існування двох семантичних мереж, придатних для актуалізації у процесі мовлення, де перша зумовлена функціональним станом емоційного збудження мовця, а друга – його особистісним ставленням до смислу висловлення. Цим і породжується необхідність урахування таких комплексів соціально-психологічних факторів, що впливають на добір мовних засобів вираження: ситуація спілкування, прагматична спрямованість, лінгвістичні та паралінгвістичні засоби.

За цих умов провідною детермінантою використання «позитивних» чи «негативних» мовних одиниць стає установка мовця, яка і визначає характер емоційної експресивності мовних засобів, а також співвідношення стандартних та різноманітних лексичних одиниць і граматичних структур в актуалізації висловлення [0, с. 102].

Для підвищення наочності подальшого аналізу природи і специфіки впливу провідних комплексів факторів на актуалізацію англійського висловлення-співчуття звернемось до обґрунтованої нами узагальненої схеми, зображеної на рис. 1.

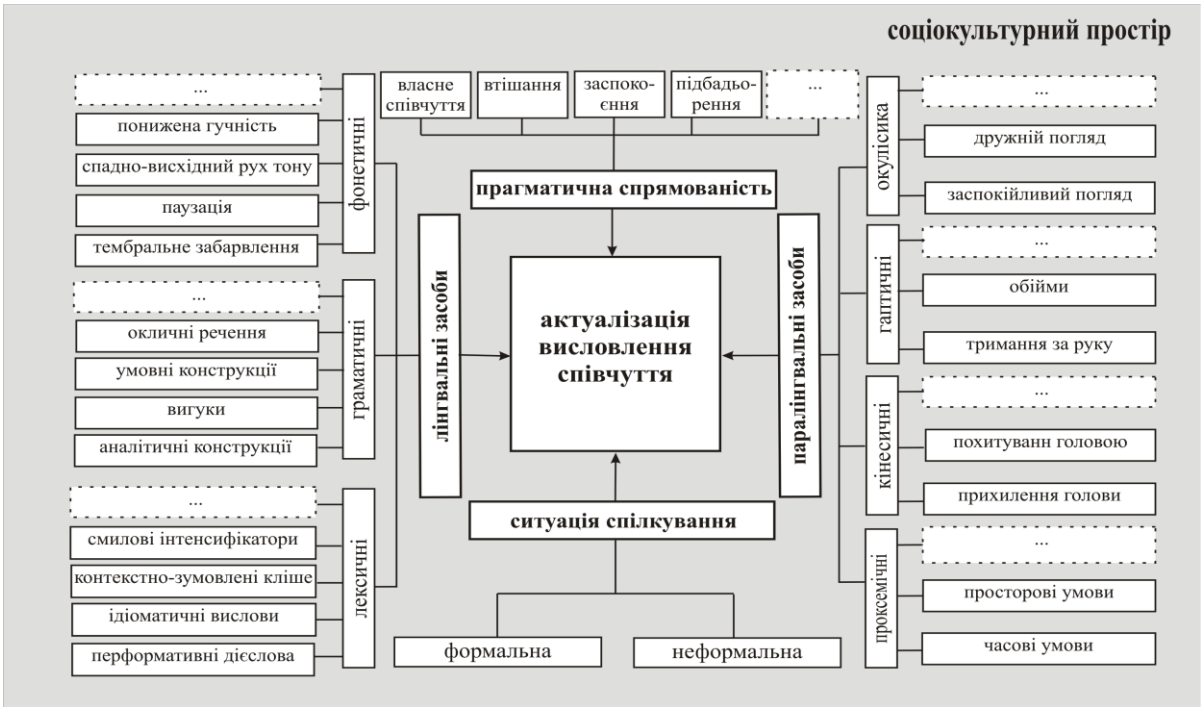

Рис. 1. Узагальнена схема стохастичної взаємодії комплексів комунікативних факторів в актуалізації висловлення-співчуття

Зі схеми видно, що на рівні лексики висловлення-співчуття виражаються перформативними дієсловами (*співчуваю, шкодую, condole, sympathise*), що уможливлює швидкий і зрозумілий прояв співчуття чи жалю тощо [0, с. 103; 0, с. 576]. При цьому зазначається [0, с. 576], що використання лише перформативних дієслів не є характерним для усної комунікації, оскільки вживання таких лексем свідчить про усвідомлення мовцем своїх почуттів та знижує їхню силу і щирість, що, у свою чергу, зумовлює наявність таких лексичних одиниць здебільшого у письмовій комунікації. Найчастотнішими у таких випадках є дієслівні конструкції типу [0, с. 109, 113]: 1) *my/our condolences go to… (smb);* 2) *have my earnest condolences;* 3) *(my) sympathies/sympathy are/is with;* 4) *my sympathy goes (out) to;* 5) *our condolences are extended to;* 6) *my/our sympathies go (out) to;* 7) *my sympathies lie with;* 8) *I feel sorry;* 9) *I'm sorry.* Окремо лінгвістами розглядаються дієслівні конструк-

ції, що складаються з фразового дієслова ***go out***, які є характерними для висловлювань співчуття в англійській мові (*Our sympathy **goes out** to all the families affected by this tragedy*) [0, с. 109].

Зокрема під час висловлювання співчуття часто вживаються стандартні формули, репрезентовані ідіоматичними реченнями, яким властива усталеність лексичного наповнення [0, с. 110, 0, с.100; 0, с. 65]. Такі формули співчуття представлені фразами-кліше, які притаманні і офіційним, і неофіційним ситуаціям спілкування у випадках втрати або загибелі когось з рідних або близьких (напр., англ. *Rest in peace (RIP), God bless, God rest her/his soul* та укр. *Царство небесне, світла пам'ять* тощо).

Оскільки висловлення-співчуття вживаються не лише в ситуаціях, пов'язаних із втратою або загибеллю іншої людини, для них характерним є також використання лексичних одиниць, які позначають комунікативний намір мовця втішити чи підбадьорити адресата. У ситуаціях, коли необхідно втішити та заспокоїти співрозмовника, використовують такі кліше [0, с. 115]: 1) *Не хвилюйся;* 2) *Не засмучуйся;* 3) *Нічого страшного;* 4) *Don't worry;* 5) *Don't panic;* 6) *Come on;* 7) *There's nothing to worry about.* При цьому доречними можуть бути ті фразеологічні звороти та клішовані вирази, які виражають народну мудрість [0, с. 116]: 1) *to look on the bright side;* 2) *Твоє життя лише у твоїх руках;* 3) *Все можна пережити.*

Для реалізації висловлення-співчуття також можуть використовуватися семантичні одиниці, які набувають у певному контексті негативно-оцінного значення [0, с. 10]. Таке набуття лексемою контекстуально-залежної емотивної конотації відбувається за умови її вживання у невластивому для такої лексичної одиниці оточенні, тобто порушенні мовцем мовної норми [0, с. 99].

Окрему увагу лінгвісти звертають, зазвичай, на використання різних інтенсифікаторів [0, с. 124; 0, с. 11], які підсилюють експресивну складову висловлення співчуття (напр., *my/our **sincere/deepest** sympathies/condolences, **horrific** news, вражений **до глибини душі*** тощо). У таких випадках інтенсифікаторами виступають не лише афективні прикметники, підсилювальні прислівники та вказівні займенники, але й лексичні одиниці, які позначають негативні явища (напр., *лишенько, біда, горе)* [0, с. 577].

Стосовно граматичного оформлення, зазначається [0, с. 132], що для висловлень-співчуття характерною є категорія «посесивності», яка проявляється в референтному використанні присвійних займенників та іменників, напр., *John hit **his** wife*, оскільки, якщо прибрати присвійний займенник, висловлювання втрачає фокус емпатії.

З низки клішованих граматичних конструкцій для висловлення-співчуття лінгвісти виокремлюють [0, с. 103] аналітичні конструкції з девербативом «співчуття», «*sympathy*/*sympathies*», «*condolence*/*condolences*», які можуть бути повними або неповними. Повні аналітичні конструкції мають таку форму: *«дієслово + девербатив»* (*Висловлюю … співчуття, I send sincere condolences to…*). Різновидом повної аналітичної конструкції є словосполучення з модальним компонентом (*I wish to send my condolences to …*) [там само, с. 105]. Неповні аналітичні конструкції складаються виключно з девербатива (*condolences to…, my/our sympathies to…, мої/наші співчуття …*). Зауважимо тут, що в офіційних ситуаціях спілкування використовуються лише повні аналітичні конструкції. У свою чергу, неповні аналітичні конструкції вживаються, зазвичай, у неофіційних ситуаціях спілкування, у письмовій комунікації за допомогою мережі Інтернет тощо [0, с. 106-109]. Характерним для співчуття є також [0, с. 576] використання іменників та прислівників у ролі предикатів односкладних безособових речень, що пов'язано з неконтрольованістю почуття жалю або співчуття (напр., *Я шкодую, Мені шкода*).

Іншим специфічним експресивним засобом вираження співчуття є вигуки [0, с. 575; 0, с. 98; 0, с. 61; 0, с. 8-10] як культурно марковані елементи та частина своєрідного лінгвокультурного коду. Так, наприклад, первинні вигуки (емоційні вигуки, які є простими за своїм звуковим складом, у більшості випадків одно- або двофонемні та які утворилися від рефлекторних викриків, що виражають різноманітні емоції і волевиявлення, напр., *Ех!, Ох!*) вважаються швидким, легким та однозначним засобом передачі жалю, проте вони виражають лише емоції й почуття мовця [0, с. 34; 0, с. 5]. Будучи функціонально значущими граматичними одиницями, вигуки не мають чіткого значення, а отже свого значення вони набувають під впливом контексту, ситуації спілкування та паралінгвальних засобів, що супроводжують комунікативну ситуацію.

Синтаксично вигуки часто заміняють речення з прихованою предикативністю. Водночас вони можуть бути компонентами у складі речення, вживатись як самостійне висловлювання або його еквівалент тощо [0, с. 63; 0, с. 35; 0, с. 9]. Проте точно передавати значення співчуття можуть лише вторинні вигуки (напр., *Шкода!, Жаль!*) [0, с. 575]. Як бачимо, вигуки використовуються для встановлення та підтримання контакту між співрозмовниками, оскільки вони слугують засобом передачі ставлення мовця до ситуації [0, с. 64-67]. Таким чином, вигуки виконують дві основні функції: 1) експресивну (вказує на афективний стан мовця) та 2) прагматичну (вплив мовного знака на людину) [0, с. 6-7].

Серед неспеціалізованих граматичних засобів вираження співчуття прийнято виділяти [0, с. 577] конструкції, в яких відсутні лексеми на позначення співчуття, проте їхня граматична організація характеризується формуванням додаткового суб'єктивно-модального значення. При цьому з їхнього кола виокремлюють умовні конструкції, які у випадку висловлень-співчуття позначатимуть вираження жалю з приводу неприємної, трагічної ситуації, бажану, але нездійсненну з певних обставин дію.

Висловлення-співчуття можуть актуалізуватися у формі риторичних запитань і окличних речень. У такому випадку передається експресивне співчуття та додаткова інформація про психологічний стан мовця (*It's her sons I feel sorry for!*) [0, с. 120, 0, с. 11-12].

Протиставні конструкції, де перша частина складного речення містить позитивну оцінку стану або ситуації, а інша вказує на нетиповість такого стану адресатові повідомлення, можуть також використовуватися мовцями для висловлення жалю з приводу певної негативної ситуації [0, с. 577].

Попри такий широкий набір мовних засобів вираження співчуття, в усній комунікації значну роль відіграють і невербальні засоби, які дозволяють адресатові повідомлення отримати додаткову інформацію про

мовця та про те, наскільки щирим є його почуття і ставлення до адресата [0, с. 49; 0, с. 1; 0, с. 136]. На думку деяких дослідників [0; 0; 0], вираження емоцій за допомогою невербальних засобів є культурно зумовленим явищем. Так, відомо, що для представників колективістських культур, на відміну від індивідуалістських, характерна більша емоційність мовлення, що відображається у ширшому застосуванні невербальних засобів для передачі більшої кількості емоційних відтінків, які можуть виникати у процесі комунікації [0; 0, с. 7]. Існує також думка про те, що невербальні засоби не лише доповнюють вербальний компонент усного мовлення, але в деяких випадках можуть його повністю заміняти [0; 0, с. 172; 0, с. 101; 0].

Питання приналежності тих чи інших факторів до лінгвальних чи паралінгальних засобів є досі дискусійним [0, с. 135-136]. Так, існує розподіл усіх засобів невербального впливу на екстралінгвальні та паралінгвальні [0, с. 101], за яким до екстралінгвальних засобів належать паузи, підвищення/пониження тону, гучна/тиха і швидка/спокійна мова, а паралінгвальні засоби, у свою чергу, охоплюють міміку, жести, рухи тіла [там само]. Цілком очевидно, що прихильники такого підходу відносять фонетичні засоби до групи екстралінгвальних.

У зв'язку з цим, виникає необхідність поглибленого розгляду диференційних ознак паралінгвальних та лінгвальних засобів. З цього приводу відомо, що особливістю елементів невербальної комунікації є те, що вони формуються раніше, ніж вербальна частина висловлювання, яка накладається на попередньо виражену невербальну частину [0, с. 151]. Звернемо увагу також на те, що у площині прагматики, невербальна комунікативна поведінка завжди спрямована на реалізацію певних завдань комунікації, а саме [0, с. 135]: 1) передача психічного чи емоційного стану мовця та його ставлення до ситуації спілкування (напр., висловити співчуття адресатові та потім заспокоїти, втішити, підбадьорити його); 2) регулювання часового об'єму спілкування. Крім того, теоретико-аналітичним аналізом, проведеним А.А. Калитою [0, с. 136-138] на підставі робіт [55; 58; 59; 0], було встановлено, що складна взаємодія фонетичних засобів мови має дуальну природу, завдяки якій вони набувають здатності виконувати функції і лінгвальних, і паралінгвальних засобів. Тому, дотримуючись відомої рекомендації [0; 0] щодо проведення фонетичних досліджень, у подальшому викладі ми будемо розглядати під паралінгвальними засобами лише мімічні та жестові рухи (очима, губами, руками, плечима, корпусом тіла тощо).

Загальновідомо також, що у процесі емоційного переживання периферійні зміни охоплюють весь організм, розповсюджуючись на всі групи м'язів, у тому числі і на м'язи обличчя. Тому кінетичний бік поведінки людей у процесі спілкування, а саме жести, міміка, розташування комунікантів стосовно один одного, зміна поз у комунікативному процесі відіграє вирішальну роль у мовленнєвій взаємодії [0, с. 73; 0]. Поряд з цим і тактильний компонент є надзвичайно важливим, оскільки він може передавати цілий набір емоцій, у тому числі й співчуття. Численними дослідженнями доведено, що у процесі спілкування емоції людини можуть виражатися такими видами невербальних засобів або їх загальними комплексами, які прийнято поділяти на: просодичні, проксемічні, кінетичні та гаптичні [0, с. 29; 0, с. 172; 0, с. 136; 0, с. 219; 0, с. 135-138]. При цьому вважають, що невербальні засоби можуть виконувати такі функції [0, с. 135; 0, с. 205-209; 0, с. 93]:

– доповнення (сигнали-ілюстратори, що доповнюють або уточнюють вербальну інформацію);

– заповнення (невербальні сигнали, такі як, характерний рух рукою або головою, жест, знак, що можуть повністю замінювати слова та вирази);

– експозиція (своєрідні пози, які дають можливість підкреслити експресивність висловлення);

– регулювання (комплекс невербальних засобів, що підкреслюють контроль над ситуацією, напр., зоровий контакт, який використовується для підкреслення уваги та зацікавленості слухача).

Звертаючись до міміки, зазначимо, що вона є одним з виразних рухів обличчя, який не лише супроводжує емоції, але й є фактором їхнього підсилення у процесі комунікації [0; 0, с. 219; 0, с. 125]. Незважаючи на існуюче твердження про те, що загалом вираження емоцій є інваріантним [7, с. 98], експериментальним шляхом [0, с. 133-135] доведено, що типові мімічні кореляти були відсутніми не лише у випадках, які класифікувалися як емоційні (напр., страх, радість тощо), але й у ситуаціях, коли самі люди класифікували їх такими. Завдяки цьому, було виявлено, що існують розбіжності між конвенційною мімічною реакцією, яка є загальноприйнятою в певному соціумі, і спонтанною емоційною реакцією та дозволяє стверджувати, що конвенційні мімічні реакції є тим невербальним засобом усного мовлення, який комуніканти використовують у випадках умисного повідомлення про свої установки, почуття та наміри [там само].

На підставі вищезазначеного і виокремлюють фактори, що впливають на формування мімічного вираження емоцій: 1) вроджені видотипові схеми вираження певних емоційних станів; 2) набуті, соціалізовані способи вияву почуттів; 3) індивідуальні експресивні особливості мімічного вираження видотипових та соціальних форм віддзеркалення емоційного стану мовця [там само].

Отже, у комунікативній ситуації на формування мімічного вираження співчуття впливає інтенція мовця, яка на підставі залучення комунікативного досвіду та поєднання видотипових схем, а також соціальних форм, доцільних для ситуацій, співвідноситься з образом конкретної людини [0, с. 26; 0, с. 9-11; 0, с. 152]. Зазначені фактори впливу на ираження співчуття [0, с. 135-136] притаманні й іншим кінетичним видам віддзеркалення емоцій, таким як жести та пантоміміка, оскільки жести, як і мовні одиниці, здебільшого є символічними знаками. На думку В.В. Богданова [0, с. 21], жести за своєю природою більше прагматичні ніж семантичні, проте вони можуть мати й семантичне значення. Жести точно повідомляють про стан, настрій і ставлення людини, оскільки під впливом соціальних і культурних норм жестова поведінка людей змінюється в просторі й часі [0, с. 153].

Окремим аспектом наукового розгляду вважається підхід до вивчення жестів та їх закріплення у мові у вигляді фразеологізмів зі збереженням свого первинного жестового значення [0, с. 374-377; 0, с. 173]. Так, відомо, що висловлення співчуття характеризується певним набором жестів, які залежно від характеру їхнього прояву можуть мати різні значеннєві відтінки [0, с. 378].

Фразеологічні одиниці, в основі яких знаходяться жести, що позначають співчуття або психологічний стан адресата, який викликає висловлення співчуття, пропонують [0, с. 173-174] класифікувати за певними ознаками: 1 – одиниці, компонентом яких є орган тіла, що відповідає за певну дію у процесі жестикуляції; 2 – одиниці, у яких одним компонентом є назва органу тіла, що бере участь у жестикуляції, а інший компонент відсутній, хоча сам процес вказує на його наявність (напр., *вхопитися за голову, кусати лікті*). При цьому у висловленнях-співчуття основним компонентом може виступати: голова (*хилити голову, похитувати головою* тощо); ніс (*повісити носа, похнюпити носа*) тощо. Аналізуючи жест *«похитування головою»*, дослідники [0, с. 178] звернули увагу на те, що, коли людина опускає голову та похитує нею зі сторони в сторону, можна стверджувати про негативний психологічний стан мовців, вираження їхнього горя або печалі. У випадках, коли людина похитує головою зі сторони в сторону, може мати місце засудження або несхвалення дій іншої людини, висловлення занепокоєності його/її станом тощо. Подібно до цього, опускання голови вниз, у тому числі з метою приховати емоції на обличчі, може свідчити про те, що комунікант перебуває в негативній ситуації, його гнітить проблема тощо.

Фразеологічні одиниці, компонентом яких є назва органу тіла, можуть означати непоправність ситуації, шкодування або жаль з приводу події, що вже сталася, і неможливості її виправлення. Загалом подібне паравербальне підкріплення є необхідною умовою успішного психологічного й емоційного впливу, в умовах перебування співрозмовника у стані відчаю та безвиході [0, с. 219].

До невербальних засобів вираження співчуття відносять також «контакт очей», оскільки погляд є важливим елементом у встановленні контакту та залучення іншої людини до розмови [0, с. 174; 0, с. 8; 0; 0, с. 26; 0, с. 4]. Відомо, що зоровий канал має максимальний інформаційний потенціал [0, с. 205], а зоровий контакт ґрунтується на оптико-кінетичній системі знаків та виконує функцію експресії, встановлення дружніх довірливих стосунків між комуні кантами (напр., *дружній та заспокійливий погляд, погляд в очі*), а отже є маркером багатьох психічних станів [0, с. 175.]

Окремим невербальним кодом, властивим комунікації, є проксемічні характеристики, пов'язані з просторовими умовами спілкування [0, с. 366; 0, с. 126]. Дослідженнями встановлено, що вибір дистанції залежить від особистих взаємних стосунків між учасниками комунікації, індивідуальних особливостей людини, національних традицій, етикетних норм, віку, статі, стану здоров'я та ситуації спілкування [0, с. 367]. Відомо також, що в ситуаціях спілкування проксемічні засоби виконують такі функції [там само]: 1) регулятивна (організація взаємовідносин між комунікантами); 2) соціальна (формування й дотримання культурних аспектів міжособистісної взаємодії); 3) експресивна (вираження певних емоційних станів); 4) інтерпретаційна (пояснення, що не супроводжується вербальними засобами).

Як бачимо, незважаючи на варіативне вираження лексичними і граматичними засобами, для висловлень-співчуття як емоційного типу висловлень характерне використання невербальних засобів, таких як жести та міміка, які охоплюють широке коло рухів очима, губами, корпусом тіла тощо.

На жаль, лише у поодиноких працях мають місце спроби встановлення закономірностей комплексної взаємодії аналізованих нами вище лінгвальних та позалінгвальних засобів в актуалізації емоційно напружених висловлень. З цього приводу заслуговує на особливу увагу запропонований відомим українським фонетистом А.А. Калитою [0, с. 20] підхід до дослідження емоційного мовлення, у межах якого встановлено, зокрема, що в результаті взаємодії засобів різних рівнів мови та паралінгвальних засобів у процесі емоційної комунікації фонетичні засоби можуть виконувати різні функції: 1) підсилювальну; 2) послаблюючу; 3) супроводжуючу; 4) компенсуючу; 5) уточнюючу; 6) доповнюючу.

Отже, спираючись на вихідну модель взаємодії фонетичних засобів з іншими мовними та позамовними засобами реалізації смислу англійського емоційного висловлювання [0, с. 25], ми набуваємо підстав вважати, що обґрунтована у нашій праці узагальнена схема стохастичної взаємодії комплексів комунікативних факторів в актуалізації висловлення-співчуття, яка охоплює: ситуацію спілкування, прагматичну спрямованість, лінгвальні та паралінгвальні засоби, здатна слугувати надійною методологічно-структурною основою проведення ряду міждисциплінарних лінгвокогнітивних досліджень взагалі та фонетичних зокрема, спрямованих на поглиблення наукових уявлень щодо актуалізації висловлень-співчуття, а також будь-яких типів висловлень у різних мовах.

Викладене нами бачення сучасного стану розвитку лінгвістичного знання переконливо свідчить про перспективність звернення під час виконання експериментально-фонетичних досліджень уваги на найбільш загальні закономірності стохастичної взаємодії комплексів мовних і позамовних засобів у просодичному оформленні висловлень співчуття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багдасарова Н.А. Невербальные формы выражения эмоций в контексте разных культур: универсальное и национальное / Н.А. Багдасарова//Материалы межвузовского семинара по лингвострановедению.–М.: МГИМО Университет, 2006.–51с.
2. Бак П. Как работает природа: Теория самоорганизованной критичности [монография] / Пер Бак [пер. с англ. / вступ. ст. Г.Г. Малинецкого]. – М.: УРСС, 2014. – 276 с.
3. Балли Ш. Французская стилистика / Шарль Балли [пер. с фр. К. А. Долинина]. – 2-е изд., стереотипное. – М.: Едиториал УРСС, 2001. – 392 с.
4. Березина Ю.В. Аспекты изучения наименования эмоций в языке / Ю.В. Березина // Вестник Вятского государственного гуманитарного университета – Вып. 2. –ВГГУ, 2002.–С. 88-93.
5. Богданов В.В. Функции вербальных и невербальных компонентов в речевом общении / В.В. Богданов // Языковое общение: Единицы и регулятивы: Межвуз. сб. науч. трудов. – Калинин: Калининск. гос. ун-т. – 1987. – С. 18-25.
6. Борисенко Н.Д. Невербальні засоби спілкування у персонажному дискурсі сучасної британської драми: гендерний аналіз: автореф. дис. … канд. філол. наук : 10.02.04 / Н.Д. Борисенко. – К., 2003. – 27 с.
7. Будянская О.О.Сопоставление средств описания эмоций в английском и русских языках (на примере страха) / О.О. Будянская, Е.Ю. Мягкова // Язык, коммуникация и социальная среда. – Вып. 2. – Воронеж: ВГТУ, 2002. – С. 79-87.
8. Велівченко В.О. Експлікація емоцій мовця в англомовному емотивному дискурсі / В.О. Велівченко// Вісник Харківського національного ун-ту ім. В.Н. Каразіна. Серія: Романо-

германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2010. – Вип. 64. – С. 97–104.
9. Ветюгова Л.А. Лексические средства выражения и описания эмоций в немецком языке / Л.А. Ветюгова // Университетские чтения – 2008: материалы науч.-метод. чтений ПГЛУ: 4 ч. – Ч. 3. – Пятигорск: ПГЛУ, 2008. – С. 177-181.
10. Витт Н.В. Личностно-ситуационная опосредованность выражения и распознавания эмоций в речи / Н.В. Витт // Вопросы психологии, 1991. – №2. – С. 95-107.
11. Воропай О.М. Особливості вербальних та невербальних засобів вираження вибачення у сучасній англійській мові / О.М. Воропай // Гуманітарний вісник. Серія: Іноземна філологія: Всеукр. зб. наук.праць. – Черкаси: ЧДТУ, 2009. – Число 12. – Т. 2 – С. 26–30.
12. Горбатова Е.А. Эмпатия: психологическая структура и механизмы реализации / Е.А. Горбатова // Ученые записки СПбГИПСР. – 2014. – Вып. 1 (21). – С. 23-29.
13. Галагуз Ю.Й. Вигуки як маркери емоційності в сучасному спонтанному діалогічному мовленні (на матеріалі англомовних художніх фільмів)/Ю.Й. Галагуз//Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи.–2009.–№ 3.–С.61-72.
14. Деркач Н.В. Просодична організація англійського прислів'я: соціопрагматичний аспект (експериментально-фонетичне дослідження): дис. … кандидата філол. наук : 10.02.04 / Деркач Наталія Валеріївна. – К., 2010. – 318 с.
15. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации: [монография] /Николай Иванович Жинкин. – М.: Наука, 1982. – 160 с.
16. Ионова С.В. Эмотивность текста как лингвистическая проблема: автореф. дис. … канд. филол. наук: 10.02.19 / С.В. Ионова. – Волгоград, 1998. – 14 с.
17. Іванова С.В. Особливості сприйняття сучасного англійського мовлення / С.В. Іванова // Проблеми семантики слова, речення, тексту. – Вип. 26. – 2011. – С. 132-137.
18. Казачкова Ю.В. Выражение сочувствия в русском и английском речевом общении (жанровый аспект): дисс. … кандидата филол. наук : 10.02.19 / Казачкова Юлия Владимировна. – Саратов, 2006. – 177 с.
19. Калита А.А.Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання: [монографія] / Алла Андріївна Калита. – К.: Видавничий центр КДЛУ, 2001. – 351 с.
20. Калита А.А. Просодика і функціональна семантика / А.А. Калита // Науковий вісник ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія. Педагогіка. Психологія. – Вип. 5. Мова, освіта, культура: наукові парадигми і сучасний світ. – К. : Видавничий центр КДЛУ. – 2001. – С. 25-71.
21. Калита А.А. Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу висловлення: [монографія] / Алла Андріївна Калита. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. – 320 с.
22. Калита А.А. Когнітивний підхід до вивчення фонетичних засобів мови / А.А. Калита, Л.І. Тараненко // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. – Чернівці : ЧНУ. – 2009. – Вип. 441-443 : Германська філологія. – С. 3-6.
23. Каптюрова О.В. Вигуки сучасної англійської мови (системний та дискурсивний аспект): автореф. дис. … кандидата філол. наук : 10.02.04 / Каптюрова Олена Вячеславівна. – К., 2005. – 16 с.
24. Козеренко А.Д. Жестовые идиомы и жесты: типы соответствий / А.Д. Козеренко // Фразеология в контексте культуры. –2000. – С. 374-382.
25. Козуб Л.С. Соціолінгвістичні особливості просодичної організації тексту англійської комерційної телереклами (експериментально-фонетичне дослідження) : дис. … кандидата філол. наук : 10.02.04 / Козуб Любов Степанівна. – Запоріжжя, 2005. – 226 с.
26. Козубовська І.В. Невербальні засоби комунікації у професійній діяльності майбутнього менеджера / І.В. Козубовська, М.М.Бабинець // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. –2012. – № 5 (240). – Ч. 3. – С. 90-97.
27. Ковалинська І.В. Невербальна комунікація: [посібник] / Інна Володимирівна Ковалинська. – К.: Вид-во «Освіта України», 2014. – 289 с.
28. Крисанова Т.А. Висловлювання негативної оцінки адресата в сучасній англійській мові (комунікативно-прагматичний аспект): автореф. дис. … кандидата філол. наук : 10.02.04 / Крисанова Тетяна Анатоліївна. – К., 1999. – 17 с.
29. Лось А.Л. Средства выражения эмпатии в языке / А.Л. Лось // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Вып. 10(40): в 3-х ч.–Ч.1. Тамбов: Грамота, 2014.–С.131-135.
30. Мартинова О.М. Особливості вираження емоційних станів персонажів сучасної англійської літератури невербальними засобами / О.М. Мартинова // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2010. – Вип. 51. – С. 125-127.
31. Мартинюк О.М. Вербальні та невербальні засоби вираження неправди (на матеріалі сучасної французької мови) / О.М. Мартинюк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. – 2016. – Вип. 61. – С. 100-102.
32. Могутова Н.В. Основные проблемы использования эмотивных языковых единиц для придания высказыванию естественности и эмоциональности (на примере английских междометий) / Н.В. Могутова // Язык, коммуникация и социальная среда. – Вып. 2. – Воронеж: ВГТУ, 2002. –С. 88-93.
33. Озарко І.І. Лексико-граматична вербалізація жалю в українській мові / І.І. Озарко // Актуальні проблеми слов'янської філології. – 2009. – Вип. 21. – С. 575-579.
34. Панченко Н.Н. Средства объективации концепта «обман» (на материале английского и русского языков): автореф. дис. … кандидата филол. наук : 10.02.20 / Панченко Надежда Николаевна. – Волгоград, 1999. – 20 с.
35. Пенроуз Р. Новый ум короля: О компьютерах, мышлении и законах физики [монография] / Роджер Пенроуз. – М: УРСС: ЛЕНАНД, 2015. – 416 с.
36. Петровська Л.Є. Відображення невербальних засобів спілкування у болгарській фразеології: автореф. дис. … кандидата філол. наук : 10.02.03 / Петровська Леся Євгенівна. – К., 2006. – 22 с.
37. Пономаренко Е. Утешение как жанр речевого общения врача и пациента (на материале художественных произведений писателей-врачей) / Е. Пономаренко // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Філологічні науки. – 2010. – Вип. 89. – С. 215-220.
38. Приходько Г.І. Невербальні засоби вираження емоцій / Г.І. Приходько // Науковий вісник ДДПУ ім. І. Франка. Серія: «Філологічні науки» (мовознавство): Збірник наукових праць. – №4. – Дрогобич, 2015. – С. 150-153.
39. Рак О.М. Семантико-функціональні особливості вигуків у французькій мові: діахронічний та синхронічний аспекти): автореф. дис. … кандидата філол. наук : 10.02.05 / Рак Олександр Михайлович. – К., 2001. – 13 с.
40. Рейковский Я. Экспериментальная психология эмоций: [монография] / Ян Рейковский. – М., 1979. – 151 с.
41. Самойлович Л.В. Відображення кінетичних засобів невербального спілкування в українських фразеологізмах / Л.В. Самойлович // Культура народов Причерноморья. – 2003. – № 37. – С. 172-175.
42. Скрябіна В. Б. Щирість у сучасній персуазивній комунікації / В. Б. Скрябіна // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : збірник наукових праць / [гол. ред. Н.Л. Іваницька]. – Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2014. – Вип. 20. – 311 с.
43. Тараненко Л.І. Просодичні засоби реалізації зв'язності тексту англійської прозової байки (експериментально-фонетичне дослідження) : дис. … кандидата філол. наук : 10.02.04 / Тараненко Лариса Іванівна. – К., 2003. – 233 с.
44. Тараненко Л.І. Просодична зв'язність англійської прозової байки [монографія] / Лариса Іванівна Тараненко. – К. : Вид-во ТОВ «Агенство «Україна», 2008. – 204 с.
45. Тараненко Л.І. Актуалізація англійських прозових фольклорних текстів малої форми [монографія] / Лариса Іванівна Тараненко. – К. : Кафедра, 2014. – 288 с.
46. Ткаченко Я.Ю. Вербальне вираження співчуття в англомовному дискурсі / Я.Ю. Ткаченко, О.М. Медвідь // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : [матеріали всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспі-

рантів, співробітників та студентів, м. Суми, 21-22 квітня 2014 р. / Відп. за вип. О.М. Сушкова]. – Суми : СумДУ, 2014. – С. 64-66.
47. Федорів Я.Р. Соціокультурні аспекти просодичної організації висловлювань-невдоволень (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі англійського мовлення : дис. … кандидата філол. наук : 10.02.04 / Федорів Яна Романівна. – К., 2000. – 248 с.
48. Чалмерс Д. Сознающий ум. В поисках фундаментальной теории [монография] / ДэвидЧалмерс. – М. : URSS, 2013. – 512 с.
49. Шаховский В.И. Эмотивный компонент значения и методы его описания : [учебное пособие по спецкурсу] // В.И. Шаховский. – Волгоград, 1983. – С. 25-28.
50. Шаховский В.И.Лингвистическая теория эмоций : [монография] // В.И. Шаховский. – М. :Гнозис, 2008. – 416 с.
51. Шелякіна А.В. Сутність і функції проксеміки як невербального засобу спілкування (на матеріалі сучасної англомовної художньої літератури) / А.В. Шелякіна // Studi aLinguistica. – Вып. 6. – К. : Київський університет, 2012. – С. 366-372.
52. Шинкарук В.Д. Особливості реченнєвих структур з емоційно-оцінними значеннями / В.Д. Шинкарук // Studia Linguistica. – Вып. 5. – К. : Київський університет, 2011. – С. 29-37.
53. Ягнюк К.В. Невербальные аспекты взаимодействия психотерапевта и пациента / К.В. Ягнюк / Журнал практической психологии и психоанализа. – 2009. – №3. – С. 1-19.
54. Янчева Т.В. Просодія висловлювань-захоплень в англійському мовленні (експериментально-фонетичне дослідження) : дис. … кандидата філол. наук : 10.02.04 / Янчева Тетяна Валеріївна. – К., 1997. – 246 с.
55. Crystal D. Prosodic Systems and Intonation in English: [monograph] / David Crystal. – Cambridge: Cambridge Centre, 1992. – 389p.
56. Edelstein S. R. A cross-cultural examination of lexical studies of self-conscious emotions: [book] / Robin S. Edelstein, Phillip R. Shaver / In J. L. Tracy, R. W. Robins, & J. P. Tangney (Eds.), The self-conscious emotions: Theory and research. –New York: Guilford Press, 2007. – 493 p.
57. Gibbons Peter. Identification and Production of "simple" Tactile Gestures [Electronic resource]/ Peter Gibbons, Torbjørn S. Dahl, Owain Jones. – Access mode: https://www.researchgate.net/publication/263877137_Identification_and_Production_of_Simple_Tactile_Gestures (last access 02.04.2017).
58. Lakoff G. On Generative Semantics / G. Lakoff // Semantics [Ed. by L. Jacobovits and D. Steinberg]. – Cambridge (Mass): The MIT Press, 1971. – P. 232-296.
59. Palmer F.R. Semantics. A New Outline // Хрестоматия по английской филологии / Сост. О.В. Александрова. – М.: Высшая школа, 1991. – С. 81-97.
60. Sapir E. Language. An introduction to the study of speech: [monograph] / Edward Sapir. – NY: Harcourt, Brace, 1921. – 258 p.
61. Sikorski W. Paralinguistic communication in the therapeutic relationship / W. Sikorski / Archives of Psychiatry & Psychotherapy. – 2012. – Vol. 14 (1). – P. 49-54.

REFERENCES

1. Bagdasarova N.A. Non-verbal forms of emotions expression in context of different cultures: universal and national / N.A. Bagdasarova // Materials of interinstituional seminar for linguistic and cultural studies. – M.: MGIMO University, 2006. – 51 p.
2. Bak P. How nature works: The science of self-organized criticality [monography] / Per Bak [translated from English / introduction by G.G. Malinetskiy]. – M. : URSS, 2014. – 276 p.
3. Bally Ch. French stylistics / Charles Bally [translated from French by K. A. Dolinina]. – 2nd ed. – M. : Editorial URSS, 2001. – 392 p.
4. Berezina Yu.W. Aspects of studying emotion nominations in language / Yu.W. Berezina // Viatskiy state humanitarian university journal. – Vol. 2. – VGGU, 2002. – P. 88-93.
5. Bogdanov W.W. Functions of verbal and non-verbal components in speech / W.W. Bogdanov // Speech Communication: Elements and regulations: Interinstitutional scientific journal. – Kalinin : Kalinin state university. – 1987. – P. 18-25.
6. Borysenko N.D. Non-verbal means of communication in British drama characters discourse: gender aspects / abstract of thesis … PhD in philology : 10.02.04 / N.D. Borysenko. – K., 2003. – 27 p.
7. Budianskaia O.O.Comparison of means of emotions description in English and Russian (fear as an example) / O.O. Budianskaia, E.Yu. Miagkova // Language, communication and social environment. – Vol. 2. – Voronezh : VGTU, 2002. – P. 79-87.
8. Velivchenko V.O. Explication of speakers emotions in English emotional discourse / V.O. Velivchenko // Messenger of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series: Germanic and Romanic Philology. Methodology of language teaching. – 2010. – Vol. 64. – P. 97–104.
9. Vetiugova L.A. Lexical means of emotions expression and description in German / L.A. Vetiugova // Universitetskie chteniia. – 2008: materials of scientific and methodological lectures of PGLU: Part 4. – P. 3. – Piatigorsk : PGLU, 2008. – P. 177-181.
10. Vitt N.V. Personal and sutiational mediacy of expression and decoding emotions in speech / N.V. Vitt // Questions of psychology, 1991. – №2. – P. 95-107.
11. Voropai O.M. Peculiarities of verbal and non-verbal means of apologies in modern English / O.M. Voropai // Humanitarian newsletter. Series: Foreign philology: All Ukrainian scientific journal. – Cherkassy: CHDTU. – 2009. –Ed.12. – Vol. 2 – P. 26–30.
12. Gorbatova E.A. Empathy: psychological structure and realization mechanisms / E.A. Gorbatova // Scientific papers of SPGIPSR. – 2014. – Vol. 1 (21). – P. 23-29.
13. Galaguz Yu.I. Interjection as markers of emotionality in modern spontaneous dialogue communication (on the material of movies / Yu.I. Galaguz // Linguistics of XXI century: new researches and perspectives. – 2009. – № 3. – P. 61-72.
14. Derkach N.V. Prosodic organization of English proverbs: sociopragmatic aspect (phonetic research): Thesis … PhD in philology : 10.02.04 / Derkach Nataliia Valeriivna. – K., 2010. – 318 p.
15. Zhynkin N.I. Speech as information guide: [monograph] / Nikolai Ivanovich Zhynkin. – M. : Nauka, 1982. – 160 p.
16. Ionova S.V. Text emotionality as a linguistic problem: abstract of thesis … PhD in philology: 10.02.19 / S.V. Ionova. – Volgograd, 1998. – 14 p.
17. Ivanova S.V. Peculiarities of perception of modern English speech / S.V. Ivanova // Problems of semantics of words, sentences and text. – Vol. 26. – 2011. – P. 132-137.
18. Kazachkova Yu.V. Expression of sympathy in Russian and English speech (genre aspect): thesis … PhD in philology : 10.02.19 / Kazachkova Yuliia Vladimirovna. – Saratov, 2006. – 177 p.
19. Kalyta A.A.Phonetic means of English emotional utterances' meaning: [monograpy] / Alla Andriivna Kalyta. – K. : KDLU Publishing Center, 2001. – 351 p.
20. Kalyta A.A. Prosody and functional semantics / A.A. Kalyta // UNESCO scientific newsletter of Kyiv National Linguistic University. Series: Philology. Pedagogy. Psychology. – Vol. 5: Language, education, culture: scientific paradigms and modern world. – K. : KDLU Publishing Center. – 2001. – P. 25-71.
21. Kalyta A.A. Actualization of utterances' emotional-and-pragmatic potential [monograph] / Alla Andriivna Kalyta. – Ternopil: Pidruchniky i posibnyky, 2007. – 320 p.
22. Kalyta A.A. Cognitive approach to the study of language phonetic means / A.A. Kalyta, L.I. Taranenko // Chernivetskiy university scientific newsletter : collection of scientific papers. – Chernivtsi : CHNU. – 2009. – Vol. 441-443 : German Philology. – P. 3-6.
23. Kaptiurova O.V. Interjections in modern English (systemic and discourse aspects): abstract of thesis … PhD in philology : 10.02.04 / Kaptiurova Olena Viacheslavivna. – K., 2005. – 16 p.
24. Kozerenko A.D. Gesture idioms and gestures: types of correspondence / A.D. Kozerenko // Phraseology in culture context. – 2000. – P. 374-382.
25. Kozub L.S. Sociolinguistic peculiarities of TV ads texts' prosodic organization (phonetic research) : thesis … PhD in philology :

10.02.04 / Kozub Liubov Stepanivna. – Zaporizhzhia, 2005. – 226 p.
26. Kozubovska I.V. Non-verbal means of communication in professional activity of future managers / I.V. Kozubovska, M.M.Babynets // Taras Shevchenko LNU newsletter. –2012. – № 5 (240). – Part. 3. – P. 90-97.
27. Kovalynska I.V. Non-verbal communication: [manual] / Inna Volodymyrivna Kovalynska. – K. : «Osvita Ukrainy» Publishing, 2014. – 289 p.
28. Krysanova T.A. Expression of negative assessment of the addressee in modern English (communicative and pragmatic aspect): abstract of thesis … PhD in philology : 10.02.04 / Krysanova Tetiana Anatoliivna. – K., 1999. – 17 p.
29. Los A.L. Means of empathy expression in language / A.L. Los // Philology sciences. Issues of theory and practice. – Vol. 10 (40): in 3 parts. – P.1. Tambov: Gramota, 2014. – P. 131-135.
30. Martynova O.M. Peculiarities of English literature characters' emotional status expression with non-verbal means / O.M. Martynova // Ivan Franko Zhytomyr state university messenger. – 2010. – Vol. 51. – P. 125-127.
31. Martyniuk O.M. Verbal and non-verbal means of expressing lie (on the basis of French) / O.M. Martyniuk // Naukovi zapysky National university «Ostroh academy». Series: Philolohichna. – 2016. – Vol. 61. – P. 100-102.
32. Mogutova N.V. Main problems of using emotional language units to make the utterance natural and emotional (on the basis of English interjections) / N.V. Mogutova // Language, communication and social environment. – Vol. 2. – Voronezh : VGTU, 2002. – P. 88-93.
33. Ozarko I.I. Lexical and grammatical verbalization of compassion in Ukrainian / I.I. Ozarko // Actual problems of Slavic philology. – 2009. – Vol. 21. – P. 575-579.
34. Panchenko N.N. Means objectivizing the concept of *DECEIT* (on the basis of English and Russian) abstract of thesis … PhD in philology : 10.02.20 / Panchenko Nadezhda Nikolaevna. – Volgograd, 1999. – 20 c.
35. Penrose R. The Emperor's new mind: Concerning computers, minds and the laws of physics [monograph] / Roger Penrose. – M: URSS: LENAND, 2015. – 416 p.
36. Petrovska L.Ye. The reflection of non-verbal means of communication in Bulgarian phraseology: abstract of thesis … PhD in philology : 10.02.03 / Petrovska Lesia Yevheniivna. – K., 2006. – 22 p.
37. Ponomarenko E. Comforting as communication genre between doctor and patient (on the basis of books by doctors-writers) / E. Ponomarenko // Naukovi zapysky of Volomyr Vynnychenko Kirovohrad state pedagogical university. Series: Philology sciences. – 2010. – Vol. 89. – P. 215-220.
38. Prykhodko H.I. Non-verbal means of emotions expression / H.I. Prykhodko // Ivan Franko DDPU scientific newsletter. Series: «Philology sciences» (linguistics): Collection of scientific papers. – №4. – Drohobych, 2015. – P. 150-153.
39. Rak O.M. Semantic and functional peculiarities of interjections in French: diachronic and synchronic aspects: abstract of thesis … PhD in philology : 10.02.05 / Rak Oleksandr Mykhailovych. – K., 2001. – 13 p.
40. Reikovskii Я. Experimental psychology of emotions: [monograph] / Yan Reikovskii. – M., 1979. – 151 p.
41. Samoilovych L.V Reflection of kinetic means of non-verbal communication in Ukrainian phraseology units / L.V. Samoilovych // Kultura narodov Prychornomoria. – 2003. – № 37. – P. 172-175.
42. Skriabina V. B. Sincerity in modern persuasive / V. B. Skriabina // Naukovi zapysky of Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia state pedagogical university. Series: Philology (linguistics) : collection of scientific papers / [Ed. by N.L. Ivanytska]. – Vinnytsia : TOV «Firma Planer», 2014. – Vol. 20. – 311 p.
43. Taranenko L.I. Prosodic means realizing the English prosaic fable cohesion (an experimental phonetic study): thesis … PhD in philology : 10.02.04 / Taranenko Larysa Ivanivna. – K., 2003. – 233 p.
44. Taranenko L.I. Prosodic cohesion of English prosaic fable [monograph] / Larysa Ivanivna Taranenko. – K. : TOV «Ahentsvo «Ukraina» Publishing House, 2008. – 204 p.
45. Taranenko L.I. Actualization of English prosaic folk texts of a small form [monograph] / Larysa Ivanivna Taranenko. – K. : Kafedra, 2014. – 288 p.
46. Tkachenko Ya.Yu. Verbal expression of sympathy in English / Ya.Yu. Tkachenko, O.M. Medvid // Social and humanitarian aspects of modern society: [materials of all Ukrainian scientific conference of teachers, post graduates, students; Sumy, 21-22 April, 2014 / Ed. by O.M. Sushkova]. – Sumy : SumDU, 2014. – P. 64-66.
47. Fedoriv Ya.R. Social and cultural aspects of prosodic organization of frustration utterances (phonetic research on the basis of English) : thesis … PhD in philology : 10.02.04 / Fedoriv Yana Romanivna. – K., 2000. – 248 p.
48. Chalmers D. The conscious mind. In search of a fundamental theory : [monograph] / David John Chalmers. – M. : URSS, 2013. – 512 p.
49. Shakhovskiy V.I. Emotional component of meaning and methods of its description : [manual for a special course] // V.I. Shakhovskiy. – Volgograd, 1983. – P. 25-28.
50. Shakhovskiy V.I. Linguistic theory of emotions: [monograph] // V.I. Shakhovskiy. – M. :Gnosis, 2008. – 416 p.
51. Sheliakina A.V. Essence and functions of proxemics as non-verbal mean of communication (on the basis of modern English literature) / A.V. Sheliakina // Studia Linguistica. – Vol. 6. – K. : Kyiv University, 2012. – P. 366-372.
52. Shynkaruk V.D. Peculiarities of sentence structures with emotional and assessment meaning / V.D. Shynkaruk // Studia Linguistica. – Vol. 5. – K. : Kyiv University, 2011. – P. 29-37.
53. Yagniuk K.V. Non-verbal aspects of psychotherapist interaction with patient / K.V. Yagniuk / Journal of practical psychology and psychoanalysis. – 2009. – №3. – P. 1-19.
54. Yancheva T.V. Prosody of admiration utterances in English speech (phonetic research) : thesis … PhD in philology : 10.02.04 / Yancheva Tetiana Valeriivna. – K., 1997. – 246 p.

Nature and specificity of factors complexes influencing English sympathy utterances actualization

M. A. Kutsenko

Abstract. The article deals with the analysis of nature and usage peculiarities of linguistic and paralinguistic means expressing the English speakers' emotional state in situations of sympathy utterances actualization, performed on the basis of their pragmatic value. The paper advances the scheme of stochastic interrelation of communicative factors complexes that realize the utterances of sympathy. The author proves the necessity of taking into account the most general patterns of stochastic interrelation of such complexes while conducting the experimental part of any phonetic research.

Keywords: *sympathy utterances, linguistic and paralinguistic means, complex interrelation.*

Природа и специфика воздействия комплексов факторов на актуализацию английского высказывания-сочувствия

Н. А. Куценко

Аннотация. В статье на основе прагматического воздействия проанализированы природа и особенности использования англоязычными коммуникантами лингвистических и паралингвистических средств в выражении своего эмоционального состояния во время актуализации высказывания-сочувствия. Обоснована обобщенная схема стохастического взаимодействия комплексов коммуникативных факторов в актуализации высказывания-сочувствия. Показана необходимость принятия во внимание наиболее общих закономерностей стохастического взаимодействия данных комплексов во время проведения экспериментально-фонетических исследований.

Ключевые слова: *высказывание-сочувствие, лингвистические и паралингвистические средства, комплексное взаимодействие.*